

Омельяненко В. Г. <https://orcid.org/0000-0002-1722-3812>

Омельяненко І. О. <https://orcid.org/0000-0002-1107-7244>

РОЛЬ ОСВІТНІХ ХАКАТОНІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

Анотація. У статті показано можливості освітнього хакатону, як інноваційної технології навчання здобувачів вищої освіти з фізичної культури, у формуванні ключових компетентностей, окреслених Професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Аналіз ключових аспектів освітнього хакатону та сутності ключових компетентностей дозволяють стверджувати про можливість комплексного формування професійних компетентностей та здатності до навчання впродовж життя здобувачів вищої освіти з фізичної культури.

Ключові слова: освітній хакатон, професійний стандарт, ключові компетентності, вчитель фізичної культури.

Annotation. The article demonstrates the potential of the educational hackathon as an innovative learning technology for higher education students majoring in physical education in developing the key competencies outlined in the Professional Standard «Teacher of General Secondary Education Institution». An analysis of the key aspects of the educational hackathon and the essence of core competencies allows us to conclude that this format enables the comprehensive formation of professional competencies and the ability of physical education students to engage in lifelong learning.

Keywords: educational hackathon, professional standard, key competencies, physical education teacher.

Актуальність теми дослідження. Перехід на компетентнісну парадигму вищої педагогічної освіти зумовлено євроінтеграційним курсом України, орієнтацією вищої освіти на Європейський простір та приєднанням до Болонського процесу, що вимагають впровадження компетентнісного підходу. Їхні вимоги, у свою чергу, спричинені потребою ринку праці у мобільних фахівцях-педагогах, які володіють не лише предметними знаннями, а й уміннями, навичками, способами мислення, поглядами, цінностями та особистими якостями, які визначають здатність людини успішно здійснювати професійну

діяльність та досягати поставлених цілей у сучасному динамічному світі [5]. Такі вимоги до сучасного учителя знайшли своє відображення у професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [4].

Сучасна освіта потребує пошуку нових підходів, здатних забезпечити високий рівень підготовленості студентів до майбутньої педагогічної діяльності відповідно до вимог ХХІ століття. Впровадження інноваційних методів є одним із ключових чинників підвищення ефективності освітнього процесу. Інноваційні методи та технології освіти – це не модний тренд, а дієвий механізм оновлення освітнього процесу, що розвиває потенціал її здобувачів і готує до подолання викликів у майбутній професійній діяльності. Їх сутність має відповідати концепції компетентнісного навчання у закладах вищої освіти.

Освітній хакатон є однією з інноваційних форм організації навчання здобувачів освіти. Її сутність полягає у командній інтенсивній діяльності спільноти однодумців у сфері освіти протягом обмеженого часу над вирішенням освітніх проблем, чи створенням нових освітніх продуктів. Це інноваційна форма співпраці, що сприяє налагодженню комунікації, обміну знаннями та досвідом, пошуку та виявленню нових рішень, розробки освітніх продуктів, налагодженню партнерства, обміну досвідом та, відповідно, робить свій внесок у формування компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до професійного стандарту [4].

Аналіз літературних джерел. Нині у сучасній педагогічній науці з'являються результати досліджень теоретичного та методологічного обґрунтування використання хакатону як інноваційної технології організації освітнього процесу у закладах. Так, Долгова О. характеризує хакатон як інноваційну форму STEM-освіти [1], Швирка В. розкриває його можливості у формуванні SOFT SKILLS у здобувачів вищої освіти [7], Сергеева О. А., Павлова Л. В., Лешньова Н. О. трактують освітній хакатон як формат активного навчання [6], Калініна Л.В., Папіжук В.О. обґрунтовують можливості хакатону у підготовці майбутнього вчителя іноземної мови [2], Петрович С., Тичук Р. Б. показують спроможності хакатону розвивати критичне мислення [3]. Втім науковцями не аналізувалися можливості освітнього хакатону у реалізації положень професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» з урахуванням особливостей галузі «Фізична культура» та підготовки вчителя фізичної культури до його професійної діяльності.

Мета дослідження. Виявити та обґрунтувати можливості освітніх хакатонів у формуванні професійних компетентностей здобувачів вищої освіти з фізичної культури.

Методи дослідження: вивчення літературних джерел та нормативно-правових документів, аналізу, абстрагування, індукції та узагальнення.

Результати досліджень. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» є нормативним документом, який визначає єдині державні вимоги до професії вчителя. Він окреслює професійні норми педагога, послуговується вчителю як «дорожня карта» для планування власного професійного розвитку, є керівництвом для атестаційної комісії, що оцінює діяльність педагога та орієнтиром для напрямів діяльності викладача у закладах вищої педагогічної освіти в умовах відсутності чинного стандарту вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (за спеціалізаціями).

Професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти визначає дванадцять ключових компетентностей, якими має володіти педагог [4]. Учитель фізичної культури не є винятком. До зазначених компетентностей належать: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічного партнерства, інклюзивна, здоров'язбережувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, здатність до навчання впродовж життя компетентності (табл. 1).

Таблиця 1.

Компетентності учителя закладу загальної середньої освіти

	Компетентності	Сутність компетентностей
1	Мовно-комунікативна	Здатність забезпечувати навчання державною мовою, використовувати мовні засоби, врахувати мовне середовище (корінні народи чи нацменшини).
2	Предметно-методична	Вміння моделювати зміст освіти згідно з обов'язковими результатами навчання, інтегрувати предмети, використовувати сучасні методики і технології викладання.
3	Інформаційно- цифрова	Орієнтація в інформаційному просторі, критична оцінка інформації, використання цифрових ресурсів, цифрова компетентність у роботі з технологіями навчання.

	Компетентності	Сутність компетентностей
4	Психологічна	Урахування вікових і індивідуальних особливостей учнів, їхнього психоемоційного стану; підтримка мотивації, розвиток позитивного емоційного клімату.
5	Емоційно- етична	Усвідомлення власних та чужих емоцій, етична взаємодія з учасниками освітнього процесу, емпатія, емоційна регуляція.
6	Педагогічного партнерства	Взаємодія з учнями, батьками, колегами як партнерами, суб'єкт-суб'єктні стосунки, спільна відповідальність.
7	Інклюзивна	Створення сприятливого середовища для усіх учнів, врахування особливих освітніх потреб, адаптація методів і умов навчання.
8	Здоров'язбережувальна	Забезпечення безпечного та здорового навчального середовища, виховання в учнів здорових звичок, підтримка фізичного, психічного благополуччя.
9	Прогностична	Здатність передбачати результати освітнього процесу, планувати навчання і розвиток, прогнозувати потреби учнів і зміни в освітньому середовищі.
10	Організаційна	Уміння організовувати навчальну і пізнавальну діяльність, різні форми роботи, правильно розподіляти час, ресурси, вести уроки і позаурочну діяльність ефективно
11	Оцінювально-аналітична	Оцінювати навчальні досягнення учнів, аналізувати результати, використовувати дані для корекції навчального процесу
12	Здатність до навчання впродовж життя	Постійне професійне зростання, саморозвиток, освоєння нових знань, навичок, адаптація до змін у освітній сфері

Сутність *мовно-комунікативної компетентності* передбачає здатність забезпечувати навчання державною мовою та

використовувати мовні засоби для комунікації з учасниками освітнього процесу в процесі здійснення професійної діяльності. Формування такої компетентності забезпечується організацією у навчальному процесі студентів факультету фізичного виховання освітніх хакатонів, оскільки така організаційна форма є колаборативною платформою, яка об'єднує студентів-учасників для спілкування, обміну досвідом і знаннями, пошуку нових ідей через комунікацію.

Ключовими вміннями *предметно-методичної компетентності* професійний стандарт визначає вміння моделювати зміст освіти згідно з обов'язковими результатами навчання, інтегрувати предмети, добирати різні методи й прийоми для навчання здобувачів освіти. Реалізація предметно-методичної компетентності полягає у здатності вчителя проєктувати, виявляючи творчий підхід, самостійність та критичне мислення. У процесі хакатону студенти мають змогу швидко генерувати ідеї, створювати нові освітні продукти та знаходити нові рішення проблем окресленої викладачем проблеми. Відтак його використання у навчальному процесі стимулює креативність, самостійність, проблемне та нестандартне мислення студентів за межами звичних рамок і ухвалення кінцевих командних рішень з наступним їх пітчитом. Така форма роботи орієнтує учасників хакатону на результат, коли студенти звикають мислити категоріями «проблема – спосіб розв'язання», а не лише «запитання – відповідь».

Інформаційно-цифрова компетентність передбачає вміння вчителя використовувати цифрові ресурси, орієнтуватись в інформаційному просторі та критично оцінювати отриману інформацію. У процесі проведення хакатону цифрові ресурси виступають ключовим інструментом організації та реалізації діяльності студентів. Вони використовуються для пошуку та опрацювання інформації, створення мультимедійного контенту, візуалізації ідей та результатів командної роботи під час фінального захисту проєктів (пітчингу).

Під час участі у хакатоні здобувачі вищої освіти навчаються комунікувати з учасниками команди, за потреби – стимулювати їх до роботи, слухати та враховувати думки інших, рефлексувати, конструктивно вирішувати можливі конфлікти та підтримувати позитивний клімат в команді, долати втомленість, працювати у стресових ситуацій обмеженого часу. Такі обставини хакатону розвивають уміння швидко адаптуватися до змін, підтримувати командний дух і мотивувати учасників, що сприяє розвитку їхньої *психологічної компетентності* як важливої складової професійної діяльності.

У контексті активізації психологічної діяльності студента під час його участі у хакатоні створюються сприятливі умови для формування *емоційно-етичних компетентностей*, що передбачають етичну взаємодію з учасниками освітнього процесу та емоційну саморегуляцію в результаті усвідомлення власних емоцій та емоцій партнерів по команді.

Група емоційно-етичних компетентностей змістовно пов'язана зі *здоров'язбережувальними компетентностями*, сутність яких визначається Стандартом як здатність забезпечувати безпечне та здорове навчальне середовище. У хакатонах майбутні учителі фізичної культури отримують досвід саморегуляції, емпатійного ставлення до партнерів по команді, та здатності створювати з ними психологічно безпечного середовища для плідної діяльності.

Участь у хакатонах студентів факультету фізичного виховання з особливими освітніми потребами формує досвід взаємодій з таким контингентом осіб, створення сприятливого психологічного середовища для їх активної участі у спільній діяльності, визначення їх функцій з урахуванням їх індивідуальних особливостей, що сприяє розвитку *інклюзивної компетентності* здобувачів загальної середньої освіти з фізичної культури.

Учасники хакатону працюють над розв'язанням однієї проблеми чи створенням продукту з чітким розподілом командних ролей (пошуковця інформації, аналітика, фасилітатора, презентатора, дизайнера тощо). Це вимагає від партнерів по команді координації дій, обговорення ідей, спільних ухвалення рішень та відповідальності за результати діяльності, що відповідає сутності компетентностей *педагогічного партнерства*.

Організація роботи команди в рамках хакатонів потребує делегування завдань учасникам команди та координації їхніх дій, планування етапів виконання завдання та визначити їх часових меж, організацію і управління технічними та інформаційними ресурсами заходу та презентацію результатів роботи. Отже, хакатони сприяють розвитку *організаційної компетентності* у спосіб виконання студентами дій планування, координації, керування та презентації роботи команди в умовах обмеженого часу та ресурсів, що максимально наближує діяльність майбутніх учителів фізичної культури до реальних викликів їх прийдешньої професійної діяльності.

Оцінювально-аналітична компетентність здобувачів вищої освіти з фізичної культури тісно пов'язана з їх участю у хакатоні, оскільки цей формат діяльності стимулює розвиток

умінь аналізу та самооцінювання. Так перший етап хакатону вимагає вміння аналізувати вхідну інформацію – проблему та інструменти її вирішення, можливості учасників команди з наступним розподілом їх функцій. Подальший розвиток подій хакатону передбачає поточних аналітичних оцінок (самооцінки, взаємооцінки та рефлексії) для швидкого ухвалення обґрунтованих рішень щодо корекції стратегії дій команди у заході. Завершальний етап заходу, що передбачає оцінювання результату вирішення командою освітньої проблеми зовнішніми експертами (ментором), дає учасникам хакатону можливість порівняти різні підходи до вирішення однієї проблеми, побачити приклади формування критерії оцінки та об'єктивного оцінювання зовнішніми експертами (ментором) роботи команд та взяти участь в обговоренні сильних і слабких сторін роботи.

Здатність до навчання впродовж життя – одна з ключових професійних компетентностей сучасного вчителя, у тому числі вчителя фізичної культури. Участь у хакатонах є дієвим інструментом для її формування й розвитку, оскільки забезпечує професійне зростання шляхом вирішення проблемних ситуацій професійної спрямованості. До того ж відбувається саморозвиток студентів через взаємонавчання, опанування досвідом інших. Та, найголовніше – участь у хакатонах сприяє формуванню внутрішньої мотивації до професійного зростання через створення ситуації успіху, коли студенти бачать реальні результати своєї роботи, відчувають цінність власних ідей та прагнуть повторити цей досвід.

Висновки. Освітній хакатон є ефективним інструментом розвитку професійних компетентностей здобувачів вищої освіти з фізичної культури. Його формат забезпечує комплексний підхід до формування мовно-комунікативної, предметно-методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної, педагогічного партнерства, інклюзивної, здоров'язбережувальної, прогностичної, організаційної, оцінювально-аналітичної, здатності до навчання впродовж життя компетентностей, окреслених професійним стандартом вчителя закладу загальної середньої освіти.

Список літератури.

1. Долгова О. В. Хакатон як інноваційна форма STEM-освіти : досвід практичної діяльності лідерів учнівського самоврядування. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2017. Вип. 21(1). С. 180-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21%281%29__17 (дата звернення: 01.10.2025).

2. Калініна Л.В., Папіжук В.О. Хакатон як інноваційний формат професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в світлі нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 55. Том 2.

3. Петрович С., Тичук Р. Б. Використання технології розвитку критичного мислення в процесі проведення освітнього хакатону. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2016. № 5. С. 16-20.

4. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : Наказ МОН від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 01.10.2025).

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.10.2025).

6. Сергеева О. А., Павлова Л. В., Лешньова Н. О. Хакатон як формат активного навчання у закладах вищої освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2023. № 52. С. 109–116. URL: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-13>. (дата звернення: 01.10.2025).

7. Швирка В. Освітній хакатон як технологія формування soft skills у здобувачів вищої освіти. *Грааль науки*. 2023. № 28. С. 373-376